

Ouwe rotten
aan het woord
over vroeger

Van boomchirurg tot ETT'er

ARJAN VAN VLIET, REDACTIE BOMEN
FOTO'S: HENRY KUPPEN

Een boomchirurg met een freesmachine, urenlang frezend in een rottende stam van een volwassen beuk. Om vervolgens het levende hout dicht te smeren, en het kernhout met impregneermiddel te behandelen ... Of om statische stangen aan te brengen om de boom te verstevigen ... We kunnen het ons nauwelijks meer voorstellen. Maar wat een ontwikkelingen hebben er plaatsgevonden de afgelopen 50 jaar! Het werd allemaal veel wetenschappelijker, de boomchirurgen moesten eraan geloven en werden eerst boomverzorgers en later zelfs European Treeworkers of European Tree Technicians. Fantastisch dat een vak dat zo kort bestaat al zulke ontwikkelingen heeft doorgemaakt! Door gesprekken en informatie-uitwisseling zijn we verdieping gaan zoeken in het werk van de voormalige boomchirurgen. En ja, ik blijf die term toch nog even graag gebruiken, want daar begon het toch allemaal maar mee. Veel huidige boomverzorgers realiseren zich niet of onvoldoende dat ons vak door kennis en onderzoek van deze voorlopers is geworden tot wat het nu is.

< De Kroezeboom in 2007

De Kroezeboom in Tubbergen

G

oeie, ouwe tijd

Bomen behoeven steeds meer aandacht, dat staat inmiddels buiten kijf. Dit komt mede door de verstedelijking en bevolkingsgroei: de stijgende hoeveelheid boven- en ondergrondse infrastructuur beperkt de levensduur van stadsbomen. Om daarin verandering te brengen begonnen vanaf de jaren '70 boomchirurgen oude bomen te verzorgen. Op grond van theorieën die in het buitenland opgededden, gingen ze aan de slag met het schoon frezen van rottende delen en het dichtsmieren van de ontstane wonden. Met het liefst nog een extra opening naar buiten zodat de wond 'droog kon tochten'. Gelukkig kunnen we daar nu om lachen, maar door al deze inspanningen staan er nu nog wel veel oude bomen overeind. Althans, dat denken we ... (Voer voor discussie!)

Om de huidige generatie boomverzorgers een indruk te geven van de problemen (of 'uitdagingen', zoals men tegenwoordig zegt) uit deze beginperiode, ben ik in gesprek gegaan met een drietal boomverzorgers die in hun jonge jaren nog 'boomchirurg' zijn geweest. Ze heb-

ben het vak soms letterlijk met vallen en opstaan geleerd. Daarbij zoom ik vooral in op de materialen en werkomstandigheden in die goeie, ouwe tijd. Graag stel ik ze even voor.

- Hans Brand ging medio jaren '70 het vak in. Inmiddels is hij 60 en nog elke dag in de bomen actief als klimmer! Na een stage bij de Nationale Bomenbank ging hij eerst aan het werk bij Kruiswijk, en daarna bij de gemeente Dordrecht. In de jaren '80 vestigde hij zich als zelfstandige.
- Henry Kuppen was van 1983-1994 in loondienst. In 1994-2013 werd hij eigenaar van Kuppen Boomverzorging, waarbij het accent steeds meer op managen kwam te liggen. Van 2013 tot heden is hij werkzaam als adviseur en directeur van Terra Nostra.
- Kees Flier startte begin jaren '90 bij de firma Copijn, en werkte vervolgens drie jaar bij Tonsel-Drielanden. Vanaf maart 1997 is hij eigenaar van Flier Boomverzorging, en sinds 2011 ook van Tree-O-Logic.

De onderstaande tekst is een weergave van de verhalen en ervaringen van deze drie voormalige boomchirurgen. Omwille van de leesbaarheid heb ik hun woorden met elkaar vervlochten tot één geheel.

Materialen

De omstandigheden zijn anno 2016 erg veranderd ten opzichte van de jaren '70-'80. Binnen 40 jaar is er een nieuwe markt opgekomen, waarin veel ontwikkelingen hebben plaatsgevonden die de werknemers het werken een stuk aangenamer moeten maken. In de beginjaren bestond een klimset uit een brandweergordel die meer leek op een rugband. Daarbij hoorde dan een natuurvezeltouw waarmee geklommen werd. Wanneer er een tak gepasseerd moest worden, was er maar één optie: een grote knuffel met de boom, met één hand het touw losmaken en over de tak gooien, en vervolgens met de andere hand het touw weer vastmaken. Zie je het al voor je? Toen waren de boomchirurgen nog echte boomknuffelaars, wat zullen de bomen destijds veel liefde hebben gehad! Later werd dit knuffelen minder, en werd het korte touw vervangen door een geslagen 3-strengs klimlijn van

19 mm. O wee als je een nieuwe lijn nodig had, dan had je de eerste tijd enorm veel slagen in de lijn en was het met omhoog prusikken één meter omhoog en een halve meter naar beneden door de rek. De prussik was van een 14 mm geslagen lijn. Verder werden er eigen, creatieve constructies bedacht. Voor de prussikknopen werd een lijn een paar keer om een karabiner geslagen waaraan werd afgedaald; er werden ook wel ascenders gebruikt om te positioneren. Al met al een schril contrast met de geavanceerde klimspullen van nu. Met mechanische knopen en single rope technique brengt de huidige boomverzorger zich heel wat ergonomischer in positie.

Zwaar klimwerk

Het was altijd een grote uitdaging om een topanker te maken in een hoge boom. Het eerste stuk kon je met de ladder doen, om vanaf daar de lijn over de eerste tak te gooien. Dit lukte vaak wel omdat er een metalen oog in het uiteinde zat, maar dat kreeg je dan soms tegen je hoofd aan; klimhelmen waren er immers nog niet. Soms duurde het wel een uur voordat je boven in een volwassen ceder zat. Het was gooien met zware lijnen, en vervolgens

jezelf omhoog werken aan de dikke prussikknoop, met zo nu en dan uitrusten. Je was al goed warm wanneer er een topanker geïnstalleerd kon worden ... Later, zo rond 1994, kwamen er telescopische opsteekhaken om je lijn over een tak te leggen en weer terug te halen. Maar die waren vrij duur, en ze wilden nog weleens naar beneden vallen of klem komen te zitten tussen klimmer en tak; niet erg praktisch. Ook werden er een tijdlang bootmansstoeltjes gebruikt, een soort zitgordels. Een collega op de grond zekerde je dan, en zo kon je door de boom. Wanneer

< Frezen van de Kroezeboom

er een schone dame passeerde was er een kans dat je plotsklaps een paar meter lager in de boom hing doordat die collega even werd afgeleid. Het is een enorme vooruitgang dat je dat nu zelf in de hand hebt.

De Kroezeboom wordt ingespoten met impregneermiddel

Takken uitlopen hoefde vaak niet. Het meeste werk vond rond en in de stam plaats. Dode takken werden weggehaald en verder moesten de holtes worden schoon gefreesd en worden dicht gesmeerd met een soort latexverf waar schimmeldodende middelen in zaten. Ook werden er stalen ankers in de stam aangebracht. En wanneer er takken erg zwaar werden moesten deze verbonden worden met stalen draden omhoog de stam in: hoe meer ijzer in de boom, des te beter. Het was gewoon goed voor de boom, zo dacht men toen!

< De Kroezeboom in 2000

'Je was regelmatig een hele dag bezig om een rotte stam zodanig uit te hollen, dat je er aan het eind van de hak- en freesklus met 5 man de polonaise in kon lopen.' (Kees Flier)

'Ik heb sterk de indruk dat mensen wel graag vertellen dat het werken in de boomverzorging fysiek zwaar is en dat men slijt, maar er zelf lichamelijk totaal geen of te weinig rekening mee houden.

Wat ik bedoel is dat de meeste jongeren die in de boomverzorging werkzaam zijn te weinig nachtrust nemen, en zo hun lichaam onvoldoende laten herstellen van de inspanningen. Mensen plegen roofofbouw op hun lichaam door als boomverzorger nog andere sporten of activiteiten aan de hand te houden. Zorg voor minimaal 7 à 8 uur slaap en je kunt langer een actieve boomverzorger blijven dan je denkt.'

(Kees Flier)

Ladderwagen

Wie niet klimmend de boom in kon of wilde, had als uitwijkmogelijkheid nog de Bedford-brandweerladderwagen uit 1956, met houten chassis en een aluminium ladderpakket van 25 meter. Deze werd vanuit een cabine bediend, en de zager stond op het uiteinde van de ladder. Die werd uitgeschoven door de kroon van de boom, zodat de zager de takken op de gewenste lengte kon afzagen. Als er aan de andere kant van de kroon nog gesnoeid moest worden, zwaaide men de ladder net zo makkelijk even over de kroon heen, zonder hem in te schuiven. Dit zorgde dan vaak voor spannende momenten voor de snoei-

er op het uiteinde. Deze machine was dus op zijn zachtst gezegd niet altijd veilig, met alle soms desastreuze gevolgen van dien.

'Een dag klimmen voelde niet verkeerd. Je at 16 boterhammen en dat was je brandstof. Als het hard waaide zat je 's avonds nog een beetje na te wiegen.'

(Henry Kuppen)

Motorzagen in de boom

De tophandles die gebruikt werden waren de zogenaamde 'strijkijzers' van staal en aluminium. Ze waren niet in balans en sloegen achterover,

hadden geen kettingrem en waren alleen stil te krijgen met de stopknop – als die überhaupt werkte. Die stopknop was namelijk een schuifknop die door het vele gebruik van wondafdekmiddel dat rondom de schuifknop ging vastkoeken, nog weleens dienst wilde weigeren. De zagen waren vrij zwaar: als je achterover hangend met één hand achter je een tak moest verwijderen en de zaag ook nog moest kantelen, viel dat niet mee. Daar waren wel trucjes voor, zoals de zaag met duim en wijsvinger vasthouden en de drie andere vingers gebruiken om de zaag aan de uitlaatzijde te ondersteunen. Ook kwam het regelmatig voor dat zagen in de boom niet wilden starten, maar gelijk aansloegen zodra ze weer op de grond waren. Hoogtevrees noemden we dat, en soms kon je maar met moeite de neiging onderdrukken om zo'n zaag naar beneden te mieteren.

< Magirus Deutz ladderwagen (links)

< Bedford ladderwagen (rechts)

'Ik heb twee keer mijn rug gebroken tijdens mijn werk; nu ik zestig ben en nog elke dag klim moet ik toch wel zeggen dat ik erg veel geluk heb gehad.'

(Hans Brand)

Trillingen

Redelijk moe was je na een dag klimmen, zagen, smeren, en boren, maar supervoldaan. En iedereen kon wel zeggen dat je het niet je hele leven zou volhouden, maar geloven deed je dat niet. Je wist niet beter en het was gewoon fantastisch werk. Een dag frezen met de motorzaag was slopend; vaak stond je tijdenlang in dezelfde positie, afgekneld door je gordel en met droge polsen van de trillingen. Die trillingen werkten vaak tot 's avonds door en gaven je een gek, dof gevoel.

Verantwoord werken

Omdat de branche in de ontwikkelingsfase zat, waren er nog geen richtlijnen opgesteld. VCA was onbekend, en arbo werd vormgegeven middels P-bladen, maar die waren niet gericht op de toen heersende boomchirurgentaken. Met het opstellen van richtlijnen werd helaas pas een begin gemaakt na een dodelijk

'Het smeren van een impregneermiddel was een vieze klus, ik heb het eens op mijn gezicht geknoeid, wat resulteerde in 2 jaar lang een schrale plek op mijn huid na blootstelling aan de zon.'

(Henry Kuppen)

'Over de toekomst dacht je niet meteen na, het was meer het moment van de kick van het werk wat je motiveerde.'

(Henry Kuppen)

ongeval. Als het kalf verdronken is ... Vanaf dat moment werd er binnen de opleidingen geleidelijkaan steeds meer aandacht besteed aan veiligheid.

Door taken af te wisselen kun je dit werk tegenwoordig lang volhouden, maar neem als ervaren boomverzorgster ook de tijd en ruimte om je collega's te onderrichten. Gebruik - of liever gezegd: misbruik - ze niet alleen als handige takkensjouwer. Afwisselen doe je in klimwerkzaamheden, maar ook in boomverzorg-

gende werkzaamheden; er is veel meer binnen de boomverzorging te beleven dan alleen maar klimmen. Voor sommige typische klimgeiten is dat nog weleens moeilijk tussen de oren te krijgen. Passie, samenwerking en veiligheid moeten hand in hand gaan. Er is gelukkig niet altijd één waarheid; door kennisuitwisseling en discussie kun je elkaar scherp houden. Dat geldt zowel voor collega's onderling, als voor bedrijven.

Alternatieven

Er waren vroeger binnen de boomverzorging niet veel alternatieven voorhanden als je lichamelijk niet meer kon. Sommigen gingen op een landgoed werken, of werden hovenier. Ze gingen meer met verplantingen mee, of zaten op de spuit- of ladderwagen, of later de hoogwerker. Toen het onderzoeks- en advieswerk begon te leven na een paar lezingen van Claus Mattheck in 1995, zag je meer mensen doorstromen in dat werk. Ook begonnen er opleidingen gericht op advieswerk op te komen. En zo brak gaandeweg de nieuwe tijd aan, waarin bomen eindelijk de aandacht krijgen die ze verdienen.

< Chirurgie aan een roodbloeiende paardenkastanje inclusief hechtingen